

PM 2009:27 RV (Dnr 001-2826/2008)

Utredning om frivillig försvarsverksamhet (SOU 2008:101)

Remiss från Försvarsdepartementet

Borgarrådsberedningen föreslår kommunstyrelsen besluta följande
Som svar på remissen från Försvarsdepartementet om frivillig försvarsverksamhet överlämnas och återopas denna promemoria.

Föredragande borgarrådet Joakim Larsson anför följande.

Ärendet

2008 bemyndigade regeringen chefen för Försvarsdepartementet att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att lämna förslag om den frivilliga försvarsverksamhetens framtida inriktning och uppgifter inom totalförsvaret och samhällets krisberedskap. Utredningen föreslår att frivilliga beredskapsorganisationer ska få ett mer tydligt fokus mot behoven inom samhällets krisberedskap. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) blir sammanhållande för all behovsanalys utanför försvarsmaktens behov avseende frivilliga beredskapsorganisationer och MSB och Försvarsmakten bör ha ansvar för hur medlen fördelas inom sina respektive ansvarsområden och samråda om prioriteringar. Utredningen föreslår också att ett nytt system för ekonomiskt stöd avseende uppdrag bör införas från och med budgetåret 2010 samt att det är frivilligorganisationernas egna ansvar att successivt anpassa sin verksamhet och organisation till de förhållanden som råder i samhället.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, brand- och räddningsnämnden, socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden, Skarpnäcks stadsdelsnämnd, Spånga-Tensta stadsdelsnämnd samt Södermalms stadsdelsnämnd. Brand- och räddningsnämnden har på grund av kort remisstid inkommit med ett kontorsyttrande från Storstockholms brandförsvaret. Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden samt Spånga-Tensta stadsdelsnämnd avstod från att lämna yttrande.

Stadsledningskontoret ställer sig i huvudsak bakom betänkandet om en ny inriktning av den frivilliga beredskapsverksamheten. Samhällsutvecklingen i förhållande till hotbild medför andra uppgifter för samhällets krisberedskap än vad dagens frivilligsystem kan erbjuda. Därför behöver frivilligverksamheten anpassas till de förutsättningar som råder idag. Länsstyrelsens roll avseende frivilligverksamheten bör beaktas. Stockholms stad anser att det i vissa fall bör vara Länsstyrelsen som är av-

talspart gentemot frivilligorganisationerna och kan fördela resurser vid en omfattande kris.

Storstockholms brandförsvaret tillstyrker utredningens förslag om framtida inriktning för frivilligverksamheten. Brandförsvaret har goda erfarenheter av frivilligverksamhet efter att sedan år 2000 samverkat med lokala och regionala frivilligorganisationer i ett s.k. frivilligråd.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd ser positivt på att frivilligorganisationer får en tydligare inriktning mot samhällets krisberedskap. För krisberedskapen i Stockholms stad blir det en tillgång om det på ett enkelt sätt finns kompetent frivillig personal att tillgå vid extraordinära händelser.

Mina synpunkter

Allmänhetens krav på att samhället ska vara förberett för allvarliga kriser har ökat. Att stärka frivilligorganisationernas roll i samhällets krisberedskap är därför välbehövligt och kan komma att bli till stor hjälp vid en eventuell påfrestning i samhället.

Samhällsutvecklingen i förhållande till hotbild medför andra uppgifter för samhällets krisberedskap än vad dagens frivilligsystem kan erbjuda. Det är därför också viktigt att de frivilliga beredskapsorganisationerna anpassar sin egen verksamhet och organisation till de förhållanden som råder i samhället, utifrån dagens och framtidens behov.

De frivilliga beredskapsorganisationerna bidrar även till information och diskussion kring Sveriges säkerhets- och försvarspolitik samt samhällets krisberedskap. Detta är viktigt bland exempelvis ungdomar, men även bland etniska minoritetsgrupper är en sådan information och diskussion viktig, då de ofta kommer från samhällen och kulturer där en demokratiskt uppbyggd frivillig försvarsverksamhet inte alltid förekommer.

Jag delar stadsledningskontorets synpunkt att Länsstyrelsens roll avseende frivilligverksamheten bör beaktas. För Stockholms stads del torde en händelse bli oerhört ansträngande innan behovet av frivilligresurser uppstår och det är därför inte görligt för staden att vara avtalspart gentemot frivilligorganisationer eller åta sig ansvar för att hålla organisationerna övade. I vissa fall bör det vara Länsstyrelsen som är avtalspart gentemot frivilligorganisationerna och kan fördela resurser vid en omfattande kris. Länsstyrelsen bör även kunna inventera behovet av frivilligverksamhet i länet.

Alla typer av uppdrag till de frivilliga beredskapsorganisationerna bör grundas på en tydlig behovsanalys. Att ha en sammanhållande myndighet som här föreslås som Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) underlättar för att göra behovsanalys samt ansvara för samordning.

Jag föreslår att borgarrådsberedningen föreslår kommunstyrelsen besluta följande

1. Som svar på remissen från Försvarsdepartementet om frivillig försvarsverksamhet överlämnas och återopas denna promemoria.

Stockholm den 12 februari 2009

JOAKIM LARSSON

Bilaga

Sammanfattning av ”Utredning om frivillig försvarsverksamhet” (SOU 2008:101)

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Det antecknades till förteckningen att miljöpartiet lämnar ärendet utan eget ställningstagande.

Kommunstyrelsen

Det antecknades till protokollet att miljöpartiet lämnar ärendet utan eget ställningstagande.

ÄRENDET

2008 bemyndigade regeringen chefen för Försvarsdepartementet att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att lämna förslag om den frivilliga försvarsverksamhetens framtida inriktning och uppgifter inom totalförsvaret och samhällets krisberedskap. Utredningen föreslår att Frivilliga beredskapsorganisationer ska få ett mer tydligt fokus mot behoven inom samhällets krisberedskap. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) blir sammanhållande för all behovsanalys utanför försvarsmaktens behov avseende frivilliga beredskapsorganisationer och systemet för att försörja alla samhällsliga institutioner som har ansvar för totalförsvaret och krisberedskap med frivillig personal bör följa en likartad process. Utredningen föreslår också att ett nytt system för ekonomiskt stöd avseende uppdrag bör införas från och med budgetåret 2010 samt att det är frivilligorganisationernas egna ansvar att successivt anpassa sin verksamhet och organisation till de förhållanden som råder i samhället.

BEREDNING

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, brand- och räddningsnämnden, socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden, Skarpnäcks stadsdelsnämnd, Spånga-Tensta stadsdelsnämnd samt Södermalms stadsdelsnämnd. Brand- och räddningsnämnden har på grund av kort remisstid inkommit med ett kontorsyttrande. Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden avstod från att lämna yttrande. Spånga-Tensta stadsdelsnämnd anser att frågan saknar betydelse och konsekvens för nämndens verksamheter och avstår därför från att lämna yttrande.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 19 januari 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret ställer sig i huvudsak bakom betänkandet om en ny inriktning av den frivilliga beredskapsverksamheten. Samhällsutvecklingen i förhållande till hotbild medför andra uppgifter för samhällets krisberedskap än vad dagens frivilligsystem kan erbjuda.

Därför behöver frivilligverksamheten anpassas till de förutsättningar som råder idag. Delar av den frivilligverksamhet som finns idag är inte organiserade efter eller har den kunskap som efterfrågas i krishanteringssystemet på lokal nivå.

Länsstyrelsens roll avseende frivilligverksamheten bör tas med i sammanhanget. Stockholms stad anser att det i vissa fall bör vara Länsstyrelsen som är avtalspart gentemot frivilligorganisationerna och kan fördela resurser vid en omfattande kris. Länsstyrelsen bör även kunna inventera behovet av frivilligverksamhet i länet. För Stockholms stads del torde en händelse bli oerhört ansträngande innan behovet av frivilligresurser uppstår och det är därför inte görligt för staden att vara avtalspart gentemot frivilligorganisationer eller åta sig ansvar att hålla organisationerna övade.

Storstockholms brandförsvars tjänsteutlåtande daterat den 28 januari 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Stockholms brandförsvaret har sedan år 2000 samverkat med lokala och regionala frivilligor-

ganisationer i ett s.k. frivilligråd för Stockholms stads räkning. Utifrån erfarenheterna från detta arbete tillstyrker förvaltningen utredningens förslag om framtida inriktning för frivilligverksamheten.

Behovet av frivilliga varierar mellan olika kommuner och generellt har de större kommunerna mindre behov av frivilligresurser beroende bl.a. på egna stora personalresurser och möjligheter till samverkan över kommungränserna. Ett nationellt system för frivilligstöd med möjlighet att vid behov avropa stöd blir därför mer rationellt jämfört med om varje kommun ska upprätthålla egna system.

Stockholms stad har stora interna personalresurser i händelse av större olyckor och kriser. Därför är det ur stadens synpunkt inte motiverat att upprätthålla egna system för externa frivilligresurser. Ett nationellt system med möjlighet att vid behov avropa stöd och hjälp är ur många aspekter mer rationellt.

Förvaltningen tillstyrker utredningens slutsatser och förslag till åtgärder, vilka ligger i linje med brandförsvarets erfarenheter från samverkan med frivilligorganisationerna.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd

Skarpnäcks stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 22 januari 2009 att som svar på remissen överlämna Skarpnäcks stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande.

Skarpnäcks stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 29 december 2008 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ser positivt på att frivilligorganisationer får en tydligare inriktning mot samhällets krisberedskap. För krisberedskapen i Stockholms stad blir det en tillgång om det på ett enkelt sätt finns kompetent frivillig personal att tillgå vid extraordinära händelser.

Södermalms stadsdelsnämnd

Södermalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 22 januari 2009 att som svar på remissen överlämna Södermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande.

Södermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 18 december 2008 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningens ställer sig i huvudsak bakom utredningens förslag.

Om den allmänna värnplikten ersätts med en frivillig värnplikt krävs en annan rekryteringsgång för att ha tillgång till utbildade frivilliga i det militära försvaret. För att i framtiden kunna rekrytera är det viktigt att ungdomar engageras i frivilliga organisationer. Som exempel kan nämnas Sjövärnsskårens ungdomsverksamhet som leder till att mer än en tredjedel av marinens officersaspiranter rekryteras ur Sjövärnsskårens ungdomsverksamhet. Motsvarande rekryteringsbefrämjande roll spelar även ungdomsverksamheten inom Flygvapenfrivilligas Riksförbund. Dock är det viktigt, och som utredaren poängterar, att de frivilliga organisationerna inte får bli någon form av soldatrekryteringsverksamhet. Inom samhällets krisberedskap finns, enligt utredaren, ett svårbedömt och mångfasetterat behov av kompetenser. Behov kan finnas på länsövergripande nivå, exempelvis att Blå Stjärnan kan hjälpa veterinärer med massvaccinationer och spärra av lantgårdar. Genom att utredningen föreslår ett nytt sätt att styra hur mycket resurser som ska läggas ut på frivilliga försvarsorganisationer kan även andra frivilliga organisationer ingå än dem som ingår i frivilligförordningen. Idag finns det

frivilliga organisationer, vilka inte kan få ekonomiska resurser, som kan göra insatser. Dessa är till exempel sjöräddningssällskapet, livräddningssällskapet. Förvaltningen sig positiv till att även dessa organisationer ska kunna ingå i frivilligförordningen och därmed få bidrag.

Eftersom många organisationer har långa anor sedan 100 år tillbaka och har fått ett ekonomiskt och administrativt stöd från staten kommer systemförändringen från år 2010 förmodligen att ställa till bekymmer för en del organisationer som idag ingår i frivilligförordningen. Det kommer att ställas krav på åtgärder för att organisationerna ska åstadkomma en mer rationell struktur. Förvaltningen ställer sig positiv till att staten övergångsvis medverkar till lösningar genom att utse en person eller delegation som kan föra en dialog med organisationerna och som kan medverka till lösningar vad gäller administration, lokaler, personal et cetera. Kanske kan, som utredaren informerade på presskonferensen, en modell liknande Riksidrottsförbundet användas. Riksidrottsförbundet är en paraplyorganisation där många olika idrottsförbund samlas under en riksövergripande kanslifunktion. Genom denna organisation kan idrottsutövarna göra sådant som man är intresserad av, det vill säga friidrotta, spela pingis. Men, som utredaren också belyser, så är frågor om organisationsriska förändringar inom frivilligförsvaret i första hand något som organisationerna själva har ansvar för. Av information utlagd på Internet framkommer att det finns farhågor från en del organisationer med anledning av utredningen. Bland annat har den nya rikslottachefen Anette Rihagen i ett pressmeddelande uttalat att hon är "oroad över att utredaren är beredd att ta bort organisationernas möjlighet att självständigt opinionsbilda och informera människor om behovet av en god krisberedskap i samhället och hur man själv kan hjälpa till om man vill. Vi behöver nu gemensamt fundera på hur staten långsiktigt kan stödja ideella organisationer som bidrar med frivilligt utbildade och övade medborgare i militära och civila kriser". Detta mot bakgrund av att "utredningen föreslår bland annat att det organisationsstöd som idag ges till de frivilliga försvarsorganisationerna tas bort. Organisationsstödet möjliggör bland annat upplysning och folkförankring kring krisberedskap och försvar i samhället". Anders M. Johansson, generalsekreterare i Civilförsvarsförbundet anser att frivilligutredningen motverkar sitt syfte. I ett pressmeddelande framgår bland annat följande: "Det är utmärkt och fullkomligt begripligt att regeringen vill skaffa sig ett förhållningssätt till det som idag kallas frivillig försvarsverksamhet. Behovet av att anpassa samhällsskyddet och krisberedskapen, som tidigare vilat enbart på det militära hotets grund, är stort. Det är mer aktuella hot och risker som måste vara utgångspunkten - även för befolkningens egna insatser inom detta område. Utredningen konstaterar att frivilliga försvarsorganisationer generellt sett är en kostnadseffektiv lösning för samhället. Ändå vill utredningen, som ett av sina förbättringsförslag, slopa organisationsstödet till de frivilliga försvarsorganisationerna. Utredningens alternativ är att all ersättning till organisationerna görs uppdragsstyrd.

Därmed riskerar samhället att få ideella organisationer som är osjälvständiga och inte tillför samhällsverksamheten särskilt mycket. Civilförsvarsförbundet är en av de idag 19 frivilliga försvarsorganisationerna som berörs av dagens utredning. Förbundet bedriver verksamhet som är helt inriktad på att genom befolkningens egna insatser värna människors skydd och säkerhet till vardags och vid kris. Det gör Civilförsvarsförbundet genom att utbilda människor i hur man klarar sig i utsatta lägen samt genom sitt engagemang i frivilliga resursgrupper, FRG, som förstärker och avlastar de offentliga resurserna.

Människors skydd och säkerhet är en del av välfärden. Erfarenheter visar dessutom att ju mer människor vet om det som inträffar, desto bättre klarar de av händelsen, undviker att bli ett offer och frigör därmed samhällsresurser vid händelser då sådana måste koncentreras på de mest utsatta". Förvaltningen kan konstatera att utredningens förslag kommer att ställa krav på förändringar, särskilt bland de organisationer som i dag ingår i frivilligförordningen.